

Denis Henriquez

ROMAN

Het sterven
van Rebecca
Lopez Ikarrio

M
marmer

DENIS HENRIQUEZ

Het sterven van
Rebecca Lopez Ikarío

Roman

Voor Vera

INHOUD

Stamboom: De twee families 9

Deel I 11

- 1 Lotto 13
- 2 Het huis bij de baai 68
- 3 De drie zusters 107

Deel II 135

- 4 Mevrouw Ikario 137
- 5 Fantastic Garden 168
- 6 Casino 217
- 7 Het zout van de zee 243

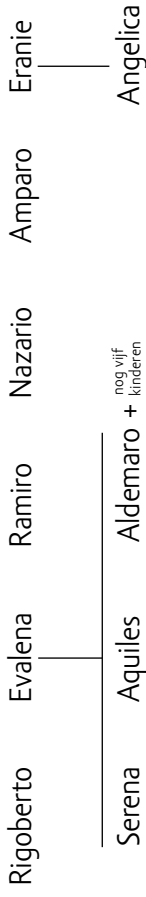
Deel III 279

- 8 Lucky Spot 281
- 9 Relativiteit 333
- 10 Oud en Nieuw 371

Noten 413

De twee families

Rafaël Matthías Lopez Ikario X Antonieta Schulten

Feodoro Segundo Lopez Ikario X Uranita Schulten

Malín Schulten (nooit getrouwd)

Catarina Josefa Rebecca

Esteban Ikario

DEEL I

1

Lotto

Het gezicht van Rebecca Lopez Ikario verstrakte toen ze de uitslag van het onderzoek uit de mond van de dokter vernam, ze werd doof voor de rest van zijn woorden. Na afloop van het consult liet ze zich door de internist en haar buurvrouw, Imelda Petrocchi, naar de deur begeleiden. In trance liep ze aan de hand van Imelda de wachtkamer door en kwam buiten zonder de hitte te voelen. Haar jurk wapperde om haar tengere lichaam, ze viel bijna om door de wind. Imelda hield haar vast op weg naar haar wagen; ze hielp haar de auto in, nestelde zich achter het stuur en startte de motor.

Met verzegelde lippen reden de twee vriendinnen naar huis, ieder op haar manier verlamd door de schrik.

Rebecca staarde uit het raampje naar buiten, haar stemming gedempt door de toon van het noodlot. Cactussen trokken voorbij, fleurige huizen, op een rotsige heuvel zag ze een paar geiten. Het zonlicht droop met een zilveren glans op de weg, de hemel was blauw boven de wolken. Rebecca ritste haar tas open en haalde een foto tevoorschijn. Op de zwart-witte foto zat een oude vrouw als een sybille op een stoel, ze had haar handen vroom ineen op haar schoot en ze keek haar aan met haar wijze, rustige ogen alsof ze alles al wist. In gedachten verzonken prevelde Rebecca een smeekbede om hulp.

Met haar blik gefixeerd op het tegemoetkomend verkeer dacht Imelda aan een vriendin die ze allebei goed hadden gekend. Een halfjaar daarvoor was ze gestorven. Ze was nog jong en vitaal, stond stoer in het leven, tot een hoofdpijn haar van de ene dag op de andere de adem ontnam. Samen met Rebecca had ze om haar getreurd. Ze

zag zichzelf nog zitten daar bij Rebecca op de patio, met haar macheloosheid als een klomp ijs op haar maag. Waarom moest iemand sterven? vroeg Rebecca zich af, met die smalle stem die ze kon aanheffen als ze iets niet begreep. Waarom kan iemand niet door blijven leven? vroeg ze. Waarom had God de Dood in de wereld gebracht? Imelda perste haar lippen op elkaar, controleerde haar tranen en hield haar blik gestold op de weg.

De oude Ford draaide de stille straat in en kwam pruttelend tot stilstand voor een haag van oleanders. Imelda hielp Rebecca de auto weer uit, liep met haar naar de tuinmuur, klikte het ijzeren hek open en begeleidde haar naar de porch.

Pepita Morales, de huishoudster, liet Josefa in de steek en snelde Rebecca tegemoet met angstige vragen. Rebecca schudde haar hoofd, ze zei alleen dat ze naar het ziekenhuis moest.

‘Heeft Josefa al gegeten?’ vroeg ze.

‘Si, si, señora Rebecca’, antwoordde Pepita heftig knikkend. Gerustgesteld omhelsde Rebecca haar zus die haar aldoor vragend had aangekeken.

‘Ze heeft zelf niks in haar maag’, waarschuwde Imelda en ze maande Pepita een kop zwarte koffie te maken en een paar crackers met wat boter te smeren.

In de slaapkamer gekomen zeeg Rebecca neer op haar bed. Ze zat een tijdlang met haar gezicht in haar handen, de rug gekromd. Imelda, die haar even gezelschap kwam houden, adviseerde haar om wat te gaan rusten, ze moest zich niet uit het veld laten slaan door het nieuws, ze diende haar krachten te sparen, beter te eten, haar lichaam had zijn reserves hard nodig. Tegen de avond zou ze weer komen om te zien hoe het ging. Ze nam afscheid, liep het huis uit, stak de straat over en werd in haar tuin verwelkomd door het gefef van haar poedel.

Gelaten wipte Rebecca de schoenen van haar voeten. Ze stroopte haar kousen omlaag, kleepte zich uit en hing haar kleren in de kast. Met een dof gevoel achter haar ribben trok ze haar huisjurk aan. Ze stak haar voeten in haar sloffen en schuifde naar de patio in het achterhuis. Daar aangekomen zakte ze met een zucht in een schom-

melstoel, wimpelde de donkere gedachten van zich af en probeerde de draad van een paar uur daarvoor op te pakken.

Op het tafeltje naast haar stoel lag een vel wit papier. Daarop had ze die ochtend een paar getallen geschreven: negentig maal drie, achtentwintig maal drie, drieëntwintig maal drie, drieënnegentig. Vlak voor ze wakker werd, had ze over Catarina gedroomd.

Haar zus zat in haar rolstoel met haar jurk onder de vlekken; haar ogen blikten verward en ze loste een spervuur van woorden tegen de lucht. Rebecca zat naast haar en probeerde haar te sussen. Ze zei dat ze rustig moest zijn, dat ze niet zoveel moest praten, haar koffie werd koud. Met haar ene hand hield Rebecca haar vast bij de schouders, met de andere drukte ze het bekertje tegen haar lippen. Catarina Lopez Ikario was op 28 september geboren, ze had de negentig net achter de rug toen ze op 23 december volledig dement in het bejaardenhuis stierf. Toen Pepita boodschappen ging doen, had Rebecca haar gevraagd om driemaal die nummers te kopen. Had Catarina geleefd, dan zou ze die maand de drieënnegentig hebben gehaald. Rebecca had Pepita gevraagd ook die leeftijd te kopen, met tegenzin weliswaar omdat ze niet dacht dat haar geluk ermee vergroot werd. Ongeleefde jaren telden nu eenmaal niet mee, dat waren nummers die de dood had verboden; desondanks had ze haar twijfels: je wilt het tenslotte maar nooit. 28,90,23,93. Pepita had de loten op het tafeltje naast het papier als een waaier uitgestald.

Pepita bracht de koffie en crackers. Ze zette het dienblad op het tafeltje neer, vroeg of Rebecca nog meer wilde en ging na haar hoofdschudden terug naar de keuken. Rebecca slurpte een slok en voelde hoe een weldadige warmte zich door haar borstkas verspreidde.

Als een vlinder fladderde het nieuws langs de tuinen en huiskamers; het drong door tot de slaapkamers en stootte de hele straat uit balans.

‘Drie maanden!’ zuchtte Lourdes Anaya. Haar stem werd verstikt door haar tranen, ze zei dat ze het niet kon geloven. Ook Imelda treurde, maar ze had het per slot van de arts zelf gehoord. Overrompeld door hun droefheid keken ze elkaar aan. Frani Anaya, Lour-

des' bedlegerige man, lag naar adem te happen. Rebecca? Rebecca? Dat was het enige wat hij te berde kon brengen. Hilbertina Tromp die het nieuws een kwartier later van Lourdes vernam, zweeg aan de lijn. Nadat ze haar spraak had hervonden, zei ze met trillende stem: 'Zo'n operatie zal ze nooit overleven.' Hester de Smet, het Surinaamse lid van de straat, waste af toen het bericht haar gepeins ondermijnde. De kop in haar hand viel met een plof in de gootsteen; haast verontwaardigd reageerde ze tegen Lourdes: 'Dat kan niet. Ik heb haar vanochtend nog de planten water zien geven.' Daarna sloeg ze haar ogen ten hemel en verscheurde de lucht met haar luide geweeklaag. Amarilla, de werkster van doña Mena die op de hoek van de straat woonde, hoorde Lourdes met blinkende ogen aan. Halverwege haar woorden hield ze het niet meer; haar ogen verdronken in glanzende tranen, in slierten sijpelden ze langs haar wang op haar t-shirt.

Rebecca zat nog in haar stoel, toen de eerste bezoekers zich aanmeldden. Ze kwamen binnen met een schuchtere tred alsof het lot van hun buurvrouw tot voorzichtigheid maande. Tijdens de begroeting temperden ze hun normale uitbundigheid en spraken op treurige toon. Ze vermeden de naam van de ziekte en haalden voorbeelden aan van miraculeuze genezingen. Hadden ze in Venezuela niet een vrouw weten te redden met een gezwel in haar buik zo groot als een watermeloen? En had doctór Gregorio Hernández 'ergens daar bij de Orinoco' geen doodgeboren baby's weer tot leven gewekt? In Suriname, vertelde Hester de Smet, groeide een kruid in het oerwoud dat zelfs de ergste ziekte uit je darmen verdreef. Ze zou haar familie gaan bellen, beloofde ze ernstig, om haar dat kruid op te sturen. Pepita, die sapjes serveerde, voerde het gesprek naar Peru. Bij de indianen in de bergen, zei ze, stierf geen mens beneden de negentig. Dat kwam door het simpele leven, de zuivere lucht en het wonderbaarlijkje paternosterkruid dat het geheim van een lang leven bevatte.

Rebecca keek voor zich uit en zei niks. Ze dacht aan haar droom en haar nummers. Opeens drong tot haar door dat ze haar eigen leeftijd niet had gekocht. Een lichte huiver ging door haar heen: ze

was de vierentachtig al bijna voorbij, wie weet of ze de vijftientig zou halen. En met die gedachte lichtte er een zorg in haar op. Wie moest er dan voor Josefa gaan zorgen? Haar oudere zus had dat nooit voor zichzelf kunnen doen. Wie zou die taak op zich nemen als zij er niet meer zou zijn? Pepita? Pepita was tijdelijk. Als die genoeg had verdiend, ging ze terug naar Peru. Ze was bovendien illegaal en als een agent haar betrapte zonder papieren, werd ze dezelfde dag van het eiland gestuurd. Van de familie die er nog was, kende ze er maar één die haar zus in haar huis wilde opnemen: de dochter van haar nicht Evalena. Ik moet haar bellen, dacht ze, en ze zuchtte.

Een week later werd er gebeld. Er was een plaats in het ziekenhuis, ze moest zo snel mogelijk komen.

Het was alweer Imelda die Rebecca naar het ziekenhuis bracht, die haar daar in bed installeerde en de volgende ochtend, met die ijskoude klomp die sinds de noodlottige middag niet van haar maag was geweken, haar hand vasthield terwijl ze op een brancard naar de operatiezaal werd gereden. Ze waren meer dan dertig jaar burens, ze kenden elkaar, zei ze weleens, binnenstebuiten. Twintig jaar scheelde ze met Rebecca, ze woonde er al toen de drie zusters in de Hendrick Izaak Van Kempenstraat kwamen wonen. Iedere dag was ze daar even. Ze hoorde hun verhalen aan, deelde hun zorgen; zodra er iets dringends te doen was, stond ze klaar om de zusters te helpen.

Op de dag van de operatie ging ze, na haar bezoek aan het ziekenhuis, Josefa begroeten. Ze trof haar aan op de porch, het hoofd gebogen en gedompeld in een somber gemompel. Ze keek met een angstige blik naar haar buurvrouw op en begon opeens hardop te jammeren.

‘Ai, mi pober ruman, ai mi pober ruman, ach mijn arme zus, ach mijn arme zus.’

Pepita liep gespannen rond; ze bad, zei ze, de hele dag voor de goede afloop. Imelda zei dat Pepita op God moest vertrouwen. Ze omhelsde Josefa toen ze weer wegging, thuis stak ze een kaars aan voor haar buurvrouw Rebecca.

In het Horacio Oduber Hospitaal kreeg de zieke Rebecca een prik toegediend. Het vocht verspreidde een warme gloed door haar lichaam, boven in haar hoofd begon het te schemeren.

Rebecca was een meisje van zeventien toen Carlos Gardel voor haar zong. Het Gloria-theater was vol en muisstil; zelfs de houten stoelen hielden zich koest. De zanger stond op het toneel in een kanariegeel pak, zijn witte hoed scheef achterover, zijn gelaat betoverend wit in het licht. Zijn lippen lachten, zijn zwarte ogen straalden de melancholie uit van een man met een triest hart. De gitarist zette in. De zanger deed twee stappen naar voren, dempte het applaus met een gebaar van zijn handen en goot de donkere zaal vol met de droeve dans van zijn tango. Rebecca, gezeten tussen twee van haar nichten, kreeg een brok in de keel toen zijn stem als een golf sentiment op haar afkwam.

Het publiek raakte in vervoering. Na de laatste noot klaptten de mensen hun handen stuk, ze schreeuwden zich schor. Vrouwen huilden, mannen zaten bedwelmd met tranen in de ogen. Het optreden van de Argentijnse troubadour bereikte een climax met 'El día que me quieras', het succes van het jaar dat alle verborgen verlangens met een ruk uit hun kluisters bevrijdde. Het was alsof Gardel alle harten besmette met het euforisch geluk van een traanloze liefde. 'El día que me quieras,' praatte hij tussendoor met een licht vibrato, 'no habrá más que armonía; será clara la aurora y alegre el manantial.'¹ Aan het einde van de tekst kwam de melodie weer terug en in alle hoofden resoneerden de woorden die iedereen kende.

Het geklap aan het slot deinde eindeloos lang tussen de muren. Diep ontroerd verliet het publiek het theater. De jonge Rebecca die nooit verliefd was geweest, die nooit door een man was gestreeld, zwoer dat het geluk niet anders kon zijn dan zoals Gardel dat bezong. De hemel was bezaaid met lichtende puntjes, hun voetstappen klonken dof op de zandweg. Talloze meters liepen ze eer Eranie Lopez Ikario de stilte verbrak. De zanger was niet getrouwd, zei ze. Haar zus Evalena grinnikte. Volgens haar zou hij niet weten met wie, hij kon 'wel duizend' vrouwen aan iedere vinger rijgen. Eranie

schudde haar hoofd: ‘Hij wil niet’, zei ze en ze keek haar zus schertsend aan. Rebecca hield haar pas in en vroeg heel verbaasd: ‘Maar waarom niet?’

‘Het huwelijk past niet bij zijn beroep. Heeft hij gezegd. Heb ik gelezen’, antwoordde Eranie.

‘Hij is toch geen...?’ vroeg Evalena. Eranie trok haar schouders op en zei niks.

Zwijgend liepen ze verder, met in hun brein de zoete treurnis waar Gardel hen mee had betoverd. Evalena Lopez Ikario was de mooiste van het stel. Ze was erg gesteld op make-up en parfum en had al een prins die haar voorzichtig benaderde. De jongen verdiende goed geld bij de Lago, de recent gestarte olieraffinaderij van de Esso, en dát, dacht ze, zou het stugge hart van haar vader zeker vermurwen. Ze droomde van trouwen, het liefst in het wit, het liefst met een feest, want het huwelijk was volgens haar de toegangspoort naar een goed leven.

Haar zus Eranie had een zakelijke kijk op de dingen. Van de liefde verwachtte ze inkomen, een goed huis en degelijk spul om haar heen, maar waar ze soms een nacht lang van droomde, was van een eethuis. Van al haar zusters was zij degen die het beste kon koken. Dat talent wilde ze ooit in klinkende munt omzetten. Met de komst van de olie was het eiland welvarend geworden. De straten werden geplaveid en verlicht; uit alle windstreken kwamen de mensen. Al die magen moesten worden gevuld.

Rebecca had het beste hoofd van de drie, maar ook de zwakste gezondheid. Ze had acht klassen bij de nonnen doorlopen en wilde verder leren. Alleen op Curaçao was dat mogelijk, maar dat was een dag varen van huis. Tante Malín vond Rebecca te zwak, niet alleen voor de reis of de studie. Ze was ervan overtuigd dat ze ver van familie en vrienden zou wegwijnen. Ook een arts adviseerde Rebecca dicht bij huis een baantje te zoeken. Rebecca en haar twee oudere zusters waren wezen, dat kwam er nog bij; ze woonden in bij hun oom. Josefa kon niks, ze was zwakbegaafd; Catarina borduurde, maar had verder weinig geleerd. Alleen Rebecca kon voor inkomen zorgen.

Rebecca mijmerde, soms met haar hoofd naar de grond, soms met haar neus in de bries. Ze hoorde de echo's van liedjes, het gedreun van het applaus. Ze probeerde zich voor te stellen hoe zo'n artiestenleven moest zijn. Buenos Aires, Puerto Rico, Venezuela, Curaçao, Aruba, wat een landen!, en de rest moest nog komen. Ze was nog nooit van het eiland af geweest, haar blik reikte niet verder dan haar eigen familie.

Ze kwamen die avond laat thuis, het huis lag in slaap. De klok in het voorhuis verslond de minuten met ijzige tikken. De meubels in de zitkamer vertoonden zich in het donker als zwarte silhouetten, uit de slaapkamer daarnaast kwam gesnurk. De deur was open; Rebecca's oom, Rafaël Matthías Lopez Ikario, lag wijdbeens op zijn rug; zijn vrouw Antonieta lag op haar zij met haar gezicht naar de muur. Opgelucht liepen de meisjes door naar hun kamer.

Daags na het optreden van 'de grote Argentijn', zoals de kranten hem noemden, was het zondag; in de namiddag werd er gedanst in Hotel Palace. Omdat de Argentijn daar logeerde, had een groepje bewonderaars zich bij de ingang verzameld om een glimp van hun idool op te vangen. Binnen mochten ze niet, het feest was alleen voor genodigden. Terwijl deftige heren en chique dames rondjes maakten in elkaars armen, moesten de mensen op de stoep het doen met de naar buiten waaierende klanken van de wals en de foxtrot. De tijd verstreek, maar Gardel liet zich niet zien. Op het moment dat Evalena en Rebecca aanstalten maakten om naar huis terug te keren, hief de International Band een tango aan. Een heftig applaus barstte los, buiten hielden de mensen hun adem in.

Korte tijd later kwam de zanger naar buiten. Hij ging gekleed in een witlinnen pak, op zijn witte shirt glansde een rode stropdas met schuine witte strepen. Naast hem liep een zwarte man in een wit overhemd. Hij had een zwarte broek aan die met wel drie plooiën bolde boven zijn zwart-witte schoenen. Op zijn hoofd droeg hij een panamahoed versierd met een blauw lint waar rode rozen op glommen. Hij was zeker een hoofd kleiner dan Carlos Gardel.

Gardel nam het applaus van de verzamelde mensen met een gulde lach in ontvangst. Hij maakte een buiging en groette daarna met een luid ‘¡Buenas tardes!’ Gardel en zijn maat koersten in de richting van de wijk Heintje Croes; ze staken een brug over en verdwenen een eind verder tussen de zeedruiven aan zee.

De nieuwsgierige Evalena en Rebecca volgden de twee mannen op afstand. Ook zij sloegen de takken opzij en bereikten het strand. Verscholen tussen de struiken bleven ze kijken. Ze zagen hoe Gardel met zijn jas over de arm naar de golven gebaarde, hoe hij af en toe een pasje opzij deed voor het schuim dat zijn voeten achtervolgde. Ze bleven staan kijken tot hun idool in een witte vlek in de verte was veranderd.

Thuis liep tante Malín hen met een goednieuwsgezicht tegemoet. Ze had, vertelde ze aan Rebecca, shon Jacobo ontmoet. Hij zocht iemand om hem te helpen op kantoor. Als Rebecca dat wilde, kon ze met hem komen praten. Rebecca lachte van blijdschap. Maar het was natuurlijk geen toeval. Wie anders dan Carlos Gardel had haar zo’n portie geluk kunnen bezorgen?

De volgende dag stond er een groot interview met Gardel in de krant. De eerste vlucht in zijn leven was de overtocht van Curaçao naar Aruba geweest. Hij bekende dat hij liever over zee reisde, hij was nou eenmaal geen vogel. Rebecca las verder dat hij vijfenveertig jaar oud was, dat hij tegen zijn zin had gezongen in het huis van de Venezolaanse dictator, Juan Vicente Gómez. Over vrouwen biechtte hij op dat hij nog niet de ware had ontmoet. Hij loofde de prachtige zee van het eiland en bedankte het enthousiaste publiek. Zijn volgende optreden was in Colombia. Daarheen ging hij per boot! Rebecca knipte het artikel uit en bewaarde het als een relikwie in een map.

Een maand later, toen ze al een poos bij shon Jacobo aan de slag was, kwam ze thuis van haar werk en vond Evalena in tranen. Eranie keek sip voor zich uit. Catarina, die niets op had met tango’s, constateerde zonder een spoortje verdriet: ‘Gardel is dood! Zijn vliegtuig is tegen een ander vliegtuig gebotst.’

Het werd een regenachtige dag in haar ziel. Rafaël Matthías vond dat ze zich aanstelde. Aan tafel die avond observeerde haar oom

haar verdrietige ogen en constateerde nors als gewoonlijk: 'Je doet alsof je vader en moeder opnieuw zijn gestorven.'

Rafaël Matthías stond niet bekend als een man met gevoel; dat hij zijn drie nichten had opgenomen in zijn huis kwam door het aandringen van zijn vrouw Antonieta; die werd in zijn ogen opgehitst door haar oudere zus, de vrome Malín.

Rebecca's vader, Feodoro Segundo Lopez Ikario, was toen Rebecca nog maar een kind was naar Cuba vertrokken om daar te gaan werken. Of hij dat ook deed, bleef een raadsel. Zijn vrouw Uranita had drie dochters te voeden, maar het geld uit het suikerrieteiland bereikte haar nooit. Ze maakte jam en gelei van de vruchten in haar tuin en hoopte ondertussen op betere tijden. Aan de mannen die uit Cuba terugkwamen vroeg ze of ze haar man hadden gezien, maar deze baardige kerels met een hoed op hun hoofd trokken hun wenkbrauwen op, schudden hun hoofd. Niemand had enig nieuws van Segundo. Iedere dag besteeg ze de trap naar de zolder en ging voor het raam staan dat uitkeek op zee. Wie weet voer een schip met haar man die dag de Paardenbaai binnen.

Haar zus Antonieta had drie dochters en drie zonen; kas pariba, waar ze woonden, was op geen kwartier lopen van Uranita vandaan. Omdat haar huis dicht bij zee lag, kreeg het de naam kas pabow, het huis bij de baai of het huis aan de zuidkant. Tussen deze twee huizen speelde het leven van Uranita's gezin zich af. Omdat ze alleen voor haar taak stond, zocht ze troost bij haar zuster, maar de maanden verstreken, de jaren gingen voorbij zonder nieuws van haar man.

Op een dag arriveerde de Spaanse griep aan boord van El Libertador. Een geile matroos die zonder het te weten de bacil in zich droeg, besmette een van de vrouwen van La Hija del Día, het borddeel dat bijna gelijk met het oliebedrijf zijn deuren wagenwijd had geopend. Zonder het te weten droeg de vrouw de ziekte over aan de rest van haar klanten en al snel greep de griep als een vuur om zich heen. Mensen genazen, mensen stierven, geen zieke wist naar welke kant de weegschaal zou uitslaan.

Matthías raakte besmet en korte tijd later zijn vrouw Antonieta. Bij Matthías bleef het bij hoesten en snotteren, maar Antonieta, die in korte tijd zoveel kinderen had gebaar, had weinig reserves om de griep te weerstaan. Ze lag op bed met het zweet op haar voorhoofd, haar ogen dof van de koorts en haar stem zo hees dat de arts zijn oor tussen haar lippen moest steken om haar spraak te ontcijferen. Tante Malín stak elke dag een kaars aan voor de Heilige Maagden die de gezondheid in elk van de kamers bewaakten. Ze bad haar rozenkrans, troostte de kinderen; in vrijwel alles zocht ze een voorteken of het lot duim omhoog stond of juist omlaag.

Uranita kon het lijden van Antonieta niet aanzien. Zodra ze kon, bracht ze een bezoek aan haar zuster. Ze bereidde kruidensoep en van de blaadjes van de Seida maakte ze een thee die alle keelkwalen genas; ze nam zalfjes mee met geneeskrachtige geurtjes. Op een ochtend stond ze op van haar bed, maar stortte weer neer alsof haar benen van touw waren. Haar temperatuur schoot omhoog, halverwege de dag begon ze te ijlen. Terwijl Antonieta wonder boven wonder genas, stierf Uranita na een kort ziekbed op drieëndertigjarige leeftijd. Rebecca was drie, Catarina was elf, Josefa was acht.

Kort daarop kwam Segundo terug en nam de zorg van de kinderen op zich. Het harde werken op Cuba, de drank, maar vooral het onverwachte overlijden van zijn vrouw, sloopten zijn geest na een tijd. Een kleine tien jaar na haar dood verongelukte hij tijdens zijn werk. Hij was pas vijftig jaar oud. Rebecca zou zich hem altijd herinneren als een zwijgzame man. Hij kon, met zijn hoed op, urenlang in zijn stoel blijven schommelen, zijn blik gericht op een landschap waar hij met geen woord over repte. Na zijn dood trokken de drie zusters voorgoed in bij Matthías. Ze groeiden als zusjes op tussen hun nichten en neven. Eranie en Evalena ontfermden zich over de kwetsbare Rebecca; Josefa trok voornamelijk op met Amparo. Catarina werd de lieveling van Ramiro en Nazario. De oudste zoon, Rigoberto, was al getrouwd. Hij kwam zijn ouders eens per week in het weekend begroeten. Antonieta's oudste zuster, de zachte tante Malín, fungeerde als wijze uil in het gezin.